

Jelentés a Tatabányai Barlangkutató Csoport 1976. tevékenységéről

I. Kutatómunka:

1./ Forráskürtő-kutatás Tata térségében:

A Komárom megyei Vízmű Vállalat felkérte csoportunkat, hogy végezzünk feltáró kutatást a Tükör forrás kiszáradt medrében. A mederben 1966-ban két sekélyszintű víztermelő kutat létesítettek. 1975-re a leszálló karsztvíz veszélyeztette további üzemeltetésüket, így felvetődött az a gondolat, hogy a részben ismert forráskürtőt újból ivóvíztermelésre lehetne felhasználni.

A forráskürtő felnyitását követően, a 12 m mélységben kezdődő törmelékudugó eltávolítása után, 23,5 m-rel a bejárat szint alatt elértük a nyílt tükrű karsztvizet. Megállapítottuk, hogy a forrásjárat a víztükör alatt is folytatódik, de könnyübuvár hiányában a további kutatást fel kellett függesztenünk.

Zárójelentésünkben javasoltuk az új víznyerőhely kialakítását, mivel a járatok átmérője lehetővé teszi a FLYGT szivattyú üzemelését.

A forráskürtő feltárása részben betekintést engedett a többi tatabányai forrásfeltörés vízföldtani megismeréséhez.

A fedő kőzetösszlet rétegtani váltakozása a barlang kifejlődésében nagymértékben kifejeződik. Az alapkőzetből feltörő karsztvíz kezdetben hidrosztatikai nyomásos olajással bővítette a fedő kőzetet, miközben az emelkedő vízszint a laza kötésben lévő kavics és homokrétegeket karbonátos kötésben összecementálta. Felszínre lépése után az áramlás felgyorsult és az összecementálódott keményebb kőzetben korróziós koptató hatását kezdte érvényesíteni. A konglomerátumos kőzetrétegekben szűk keresztmetszetű csatornákat hozott létre, a homokkő padokban kagylós bemélyedéseket vágott. A szűk keresztmetszetű csatornában a felfelé áramló víz jelentős mennyiségű kőzetszemcsét választott le, és felgyorsított állapotban nekiütöztette a csatornákkal szembeni lazább oldalfalaknak. Így a korróziós termék

növekedése mindaddig tartott, míg a víznyomás a terem növekedésével arányosan nem csökkent. A forráskürtőben három ilyen terem jött létre, ahol a kőzetanyag különbségek okozták az átlagmérettől való eltérést.

Édesvizi mészkő kibuvást csak a felszínhez közel lévő terem oldalfalán és mennyezetén figyelhetünk meg. A mennyezetet alkotó édesvizi mészkő kibukkan a felszínre és gerincszerűen metszi át a kiszáradt forrásmedret.

A felső terem tüzetesebb vizsgálata arra enged következtetni, hogy a forrásfeltörések Tata térségében nem mindig voltak folyamatosak. A másodlagosan feloldott cseppkőképződmények, az oldalfalakon egymással párhuzamosan futó homokszinlek azt bizonyítják, hogy a feltörő víz több ízben mélyen visszahúzódott a forrásmeder alá, és igen sokáig stagnált. A vízszintingadozások már a múltban is elérték a 15-20 métert.

Vizsgálataink során tapasztaltuk, hogy a 20 m távolságban lévő Cseke-tó vize igen erőteljesen jut a forráskürtő járataiba, és szennyezi a víztermelő kutak környékét. Ha feltételezzük, hogy a terület forrásai hasonló törmelékes, jól vízvezető járatrendszereket hoztak létre, akkor igen csak nagyfokú lehet az elszennyeződés az egész város alatt.

Az említett példa olyan figyelmeztető jel, amely halaszthatatlan intézkedéseket sürget. Tekintettel arra, hogy Tata városának ivóvizellátását egyenlőre a helyi karsztra telepített víztermelő kutak biztosítják, a fent említett ok miatt, az ivóvíz megóvása érdekében sürgősen felül kell vizsgálni a karsztvizet szennyező területeket.

A Néppark dombjait átszelő törések mentén, a Tükör forrástól ÉNy-i irányban kb. 150 m-re, a Pálma szálló előtt találjuk az Angyal forrásbarlangot. A nagy átmérőjű terem /15x20 m/ durvakavicsos konglomerátumban és homokkőben, a felszint jól megközelítve fejlődött ki. Létrejöttét a szubtermális, 21 C^o-os langyos karsztvíz oldó hatásának és az oldalfalakkól körkörösén kilépő forráscsatornák korróziós koptatásának köszönheti.

A forrásterem törmelékes rétege igen értékes ősrégészeti anyagot zár magába. Sok csonttöredék került elő:

Canis familiaris /házi kutya/
Homo sapiens /ember/
Sus scrofa /sertés/
Bos sp. /marhaféle/
Ovis seu Capra /juh vagy kecske/
Equus caballus /ló/

/dr.Kordos László meghatározása/

A terem bejáratí részénél a bronzkortól a középkorig terjedő időszakból származó kevés kőeszköz és nagymennyiségű cseréptöredék található. Kutatása és feltárása régészetileg igen inakolt.

2./ Nagy-Gerecse - Kis-Gerecse - Pisznice:

a./ Nagy-Gerecse:

Terepbejárásaink során a fennsikon két inaktiv, eltömdött viznyelőt vizsgáltunk meg. Az I. számuban próbabontást végeztünk. Nagymennyiségű, de laza törmelék eltávolítása után 2 m mélységben szabad járatba jutottunk. A felső-triász mészkőben kialakult üreg függőlegesen halad lefelé, 4 m után törmelék-dugó akadályozza a továbbjutást.

A Nagy-Gerecse DK-i oldalában több kisebb sziklaüregre bukkanunk. Ezek egy kivételével nem karsztosak, tektonikus uton jöttek létre. Felmérésük részben megtörtént.

b./ Kis-Gerecse:

A Tüzköves-barlangban bontást végeztünk a Jura-zsombolyt is harántoló törés mentén. A törmelékben több csontmaradványt találtunk:

Anura indet. /béka/
Anquis fragilis /látatlan gyík/
Talpa europaea /vakond/
Chiroptera sp. indet /denevér/

Canis sp. /fiatal kutya/

?Capreolus capreolus /valószínűleg őz/

/dr.Koröos László meghatározása/

A leletek fiatalok, nem jégkoriak.

Ezek a leletek, valamint a kezdeti bontások során előkerült sok töltényhüvely is bizonyítják, hogy a barlang a közelmúltban is nyitott volt.

A Jura-zsombolyban eltávolítottuk a 19 m mélyen lévő teremből a törmeléklejtőt, mivel ez akadályozta az alsó nagy-kürtő megközelítését, veszélyeztette a munkát a mélyebb szinteken.

A barlangban jól tanulmányozható a jura összlet karsztosodása.

A malm lepusztult /a Tuzköves-barlangnál az oxfordi emelet megtalálható/. A cogger gumós mészkövében a törésvonalak mentén, azok metszéspontjaiban szuk keresztmetszetű, 18-20 m mély, függőleges kürtők alakultak ki. Itt még képződmény nem található.

A cogger-liász határon nagyobb termek, vízszintes járatok találhatóak. Ezt az intenzivebb üregképződést elsősorban a lazább kőzetminőség okozza. A termek réteglapos elválással harapódnak felfelé. Másodsorban - mivel az egymáshoz közel lévő zsombolyok /Kis- és Nagy-nyelő/ nyitott járaton érintkeznek egymással - az erős légmozgást kell figyelembe venni. Ennek következménye, hogy a páraaus levegő folyamatosan áramlott a bejárat nyílásokon keresztül. Az oldalfalakon lecsapódott és kagylós bemélyedéseket vájt a zsomboly függőleges falaiba, így intenzíven olotta, bővítette az üregeket.

A szinten szép lefolyások, fiatal, kezdetleges cseppkövek képződtek.

A liász mészkőben nagy mélységű /25-35 m/, és átmérőjű /5-8 m/ függőleges aknák alakultak ki. Falaik közepesen korrodáltak, képződménymentesek. A talpakon nagymennyiségű agyagos tuzkőtörmelék halmozódott fel. Ennek ellenére a zsomboly kutatását továbbra is folytatjuk. Elméleti számításaink szerint a közelben lévő triász - jura határnál vízszintes járatrendszernek kellett kialakulni. Célunk ennek a járatrendszernek az elérése, feltárása, a genetikai és morfológiai eltérések vizsgálata és azok feldolgozása.

c./ Pisznice:

Megvizsgáltuk a Pisznicei-barlang továbbkutatásának lehetőségeit. A barlang bejárása során több szintet jártunk be, s három járatot feltáráásra érdemesnek találtunk.

A barlang felett lévő jura mészkőbányák átvizsgálása során hat kisebb hidegvizes kavernát találtunk és vettünk nyilván-
tartásba.

A terület további kutatását /kapacitás hiányában/ 1977-re terveztük be.

3./ D-i Gerecse:

Itt is a további feltáró munka előkészítése volt elsődleges célunk. Felujítottuk a Vértés László barlang közelében található kutatóházikónkat. Több nyelő omladékos felső szakaszát ácsolattal biztosítottuk.

Rendszeresen ellenőriztük a terület karsztobjektumainak állapotát. Sajnos ezen a téren sok rossz tapasztalatot szereztünk.

II. Táborok:

Az év folyamán a több kisebb /2-4 napos/ tábor mellett két nagyobb kutatótábort rendeztünk:

1./ Tavaszi kutatótábor

hely: Kis-Gerecse

időpont: 1976. április 3-11.

átlagléttség: 10 fő

2./ Nyári kutatótábor

hely: Kis-Gerecse

időpont: 1976. július 30- augusztus 9.

átlagléttség: 12 fő

A táborok programja:

barlangi feltárómunka

barlangi és felszíni térképezés

fotodokumentáció készítése

karsztos adatgyűjtés

III. Továbbképzési tevékenység:

A szakmai irányítást geológus mérnök és technikus tagtársaink látták el. Az utánpótlás is biztosítottnak látszik: jelenleg is négyen tanulnak a Szabó József Geológiai Szakközépiskola levelező tagozatán.

A csoporton belül rendszeresen rendeztünk önképző jellegű szakmai előadásokat, vitákat. Több diavetítéssel egybekötött előadás is elhangzott.

Elméleti és gyakorlati foglalkozásokat tartottunk biztonság-technika, szikla- és kötélmászási gyakorlatok "tantárgyakból". A házivizsga mindenkinek sikerült.

IV. Utazások - kapcsolatok:

Gerecsei tevékenységünkön kívül barlangi és geológiai kirándulásokat szerveztünk az ország számos pontjára. Jártunk a Vértesben, Mátrában, a Velencei- és Zempléni-hegységekben. 14 fővel vettünk részt Abaligetén a Barlangnapon.

5 tagunk Csehszlovákiában és Lengyelországban turázott.

Fenntartottuk hagyományos jó kapcsolatunkat a miskolci Hermann Ottó csoporttal.

Sok érdeklődő barlangkutatót vezettünk a Jura-zsombolyon, a Pisznicei-barlangban és a Vértes László barlangban.

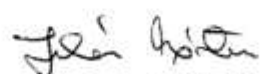
V. Ujjáalakulás:

A Tatabányai Szénbányák v. Szakszervezeti Bizottságának támogatásával jelentős változás történt csoportunk szervezeti életében. A Tatabányai Szénbányák Karszt- és Barlangkutató Csoportjának utódjaként 1976. október 20-án megalakult a Bányász Művelődési és Oktatási Központ "Vértes László" Karszt- és Barlangkutató Csoportja.

A csoport létszáma 20 fő. A többség régi tag, heten a megalakulás alkalmából kérték felvételüket a Társulatba.

Tatabánya 1977. január 10.

Sashegyi László

Juhász Márton

Tükör forrás kürtő

